

ANALIZA PORÓWNAWCZA MODELU ROZPRAWY GŁÓWNEJ

Między kontradyktoryjnością
a inkwizycyjnością

Hanna Kuczyńska

ANALIZA PORÓWNAWCZA MODELU ROZPRAWY GŁÓWNEJ

Między kontradiktoryjnością
a inkwizycyjnością

Hanna Kuczyńska

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

SERIA **MONOGRAFIE**

Publikacja dofinansowana ze środków przyznanych przez Narodowe Centrum Nauki na podstawie umowy nr UMO-2016/21/B/HS5/02061 na realizację projektu pt. „Kryteria oceny wewnętrznej spójności modelu procedury karnej. Analiza porównawcza”

Stan prawny na 1 maja 2022 r.

Recenzent
Prof. dr hab. Stanisław Waltoś

Wydawca
Monika Pawłowska

Redaktor prowadzący
Katarzyna Gierłowska

Opracowanie redakcyjne
Dagmara Wachna

Projekt okładek serii
Wojtek Janikowski, Przemek Dębowski

prawolubni

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

Szanujmy prawo i własność
Więcej na www.legalnakultura.pl
Polska Izba Książki

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2022

ISBN 978-83-8286-285-0
ISSN 1897-4392

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.
Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. 728 313 462
e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com
księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	13
Wstęp	15
Rozdział I	
Modele procesu karnego i ich komponenty.....	23
1. Metody prowadzenia badań prawnoporównawczych.....	23
2. Metody uporządkowania materii procesu	28
2.1. Operowanie modelami prawnymi.....	29
2.2. Modele idealne i modele normatywne	37
2.3. Tradycje prawne.....	41
3. Modele idealne anglosaskiego i kontynentalnego procesu karnego	49
3.1. Komponenty rozprawy w modelu anglosaskim i kontynentalnym	53
3.2. Model mieszany o zwiększonej kontrydiktoryjności	68
4. Przemieszczanie się instytucji karnoprosesowych między modelami	71
4.1. Przyczyny zmian	71
4.2. Przeszczepy prawne	74
4.3. Rola orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka	76
5. Podsumowanie.....	81

Rozdział II**Poszukiwanie prawdy materialnej a zasada**

kontrydiktoryjności	87
1. Kompatybilność zasad procesu karnego.....	87
2. Ustalenie prawdy materialnej jako cel procesu karnego	90
2.1. Ustalenie prawdy materialnej jako cel procesu kontynentalnego.....	90
2.2. Spór o ustalenie prawdy materialnej w procesie kontynentalnym	94
2.3. Spór o ustalenie prawdy materialnej w procesie angielskim	105
2.4. Spór o ustalenie prawdy materialnej w procesie amerykańskim	110
3. Prowadzenie rozprawy zgodnie z zasadą kontrydiktoryjności.....	123
3.1. Zasada kontrydiktoryjności w procesie kontynentalnym	123
3.2. Zasada kontrydiktoryjności w modelu anglosaskim	132
3.3. Spór o jednolite rozumienie zasady kontrydiktoryjności	134
4. Założenia modelu mieszanego o zwiększonej kontrydiktoryjności.....	137
4.1. Zwrot modelu włoskiego w stronę większej kontrydiktoryjności	137
4.2. Zwrot modelu polskiego w stronę większej kontrydiktoryjności	145
4.3. W poszukiwaniu równowagi między zasadą prawdy materialnej i zasadą kontrydiktoryjności	151
5. Podsumowanie.....	159

Rozdział III

Dylematy bezstronności sędziego	165
1. Rola mechanizmów zapewniających bezstronność sędziego.....	165
2. Granice aktywności sędziego w postępowaniu dowodowym	169
2.1. Pasywność sędziego w modelu anglosaskim	169

2.2. Dlaczego sędzia musi pozostać pasywny w modelu anglosaskim?	174
2.3. Aktywność sędziego w modelu kontynentalnym.....	177
2.4. Dlaczego sędzia musi pozostać aktywny w modelu kontynentalnym?.....	185
2.5. Poszukiwanie złotego środka w modelu mieszanym o zwiększonej kontrydktoryjności	190
2.6. Synteza	194
3. Etapy zarządzania przez sędziego rozprawą	201
3.1. Znaczenie posiedzenia przygotowawczego w modelu anglosaskim.....	201
3.2. Bieżące zarządzanie rozprawą w modelu kontynentalnym	207
3.3. Zmiana paradygmatu zarządzania rozprawą w modelu mieszanym o zwiększonej kontrydktoryjności.....	211
3.4. Synteza	213
4. Specyfika organu rozstrzygającego	215
4.1. Ława przysięgłych w modelu anglosaskim (sąd podzielony).....	217
4.2. Ława przysięgłych w modelu kontynentalnym (sąd jednolity).....	222
4.3. Synteza	228
5. Podsumowanie.....	232

Rozdział IV

Spór stron procesowych i mechanizmy jego prowadzenia.....	241
1. Spór i strony procesowe	241
2. Struktura postępowania dowodowego	246
2.1. Dualna struktura postępowania dowodowego w modelu anglosaskim	246
2.2. Jednolita struktura postępowania dowodowego w modelu kontynentalnym	247
2.3. Model mieszanym o zwiększonej kontrydktoryjności	251
2.4. Synteza	253
3. Rola oskarżyciela na rozprawie	256
3.1. Funkcja prosta oskarżenia w modelu anglosaskim	257

3.2. Funkcja złożona oskarżenia w modelu kontynentalnym	266
3.3. Funkcja oskarżenia w modelu mieszanym o zwiększonej kontradiktoryjności	269
3.4. Synteza	272
4. Konsekwencje pełnienia przez oskarżyciela funkcji prostej albo złożonej.....	274
4.1. Wzajemne oddziaływanie roli sędziego i prokuratora	274
4.2. Wyznaczniki istnienia „sprawy oskarżenia”	277
4.3. Postępowanie w razie nastąpienia punktu zwrotnego rozprawy	282
4.4. Funkcja ścigania <i>versus</i> funkcja oskarżania: opozycja czy symbioza?	288
5. Rola oskarżonego na rozprawie w ramach uprawnień osobistych	291
5.1. Wyjaśnienia oskarżonego w modelu kontynentalnym	293
5.2. Zeznania oskarżonego jako świadka w modelu anglosaskim	297
5.3. Wyjaśnienia oskarżonego w modelu mieszanym o zwiększonej kontradiktoryjności	302
5.4. Konsekwencje charakteru prawnego oświadczenia	304
5.5. Granice swobody oskarżonego co do treści oświadczeń	306
6. Rola obrony na rozprawie w ramach uprawnień procesowych	311
6.1. Aktywna obrona i bierny oskarżony w modelu anglosaskim	312
6.2. Aktywny oskarżony i pasywna obrona w modelu kontynentalnym	315
6.3. Aktywny oskarżony i aktywna obrona w modelu mieszanym o zwiększonej kontradiktoryjności.....	318
7. Mechanizmy prowadzenia sporu	321
7.1. Świadcowie stron w modelu anglosaskim	321
7.2. Świadcowie sądu w modelu kontynentalnym	327
7.3. Przesłuchanie krzyżowe jako mechanizm walki procesowej w modelu anglosaskim	330

7.4. Znaczenie przesłuchania krzyżowego w modelu kontynentalnym	332
7.5. Przesłuchanie krzyżowe w modelu mieszanym o zwiększonej kontradiktoryjności	335
8. Podsumowanie.....	336

Rozdział V

Model budowania i korzystania z akt sprawy	345
1. Dwa podejścia do zakresu wiedzy sędziego	345
2. Model budowania akt sprawy	347
2.1. Kontynentalny model „sędziego wszytkowiedzącego”	347
2.2. Konsekwencje funkcjonowania modelu „sędziego wszytkowiedzącego”	349
2.3. Anglosaski model sędziego <i>tabula rasa</i>	358
2.4. Model oddzielnych akt sprawy we Włoszech i akt segregowanych w Polsce	360
2.5. Synteza	365
3. Model wprowadzania wyników postępowania przygotowawczego na rozprawę	370
3.1. Sięganie do akt sprawy w modelu kontynentalnym	370
3.2. Sięganie po dowody pochodne w modelu anglosaskim	377
3.3. Model procesu mieszanego o zwiększonej kontradiktoryjności.....	384
3.4. Synteza	387
4. Podsumowanie.....	396

Rozdział VI

Mechanizmy oceny dopuszczalności dowodów.....	401
1. Blokada informacji w ramach danego modelu reguł dopuszczalności dowodów	401
2. Styl prowadzenia postępowania dowodowego	407
2.1. Anglosaski styl postępowania dowodowego	407
2.2. Kontynentalny styl postępowania dowodowego	414

2.3. Mechanizm oceny dopuszczalności dowodów w modelu mieszanym o zwiększonej kontrydiktoryjności.....	417
3. Mechanizmy blokowania, eliminacji i dyskwalifikacji informacji	419
3.1. Mechanizmy oceny dopuszczalności dowodów w prawie anglosaskim	420
3.2. Mechanizmy oceny dopuszczalności dowodów w prawie kontynentalnym	422
3.3. Synteza	425
4. Procedura stosowania mechanizmu oceny dopuszczalności dowodów.....	428
4.1. Procedura oceny dopuszczalności dowodów w prawie anglosaskim	428
4.2. Procedura oceny dopuszczalności dowodów w prawie kontynentalnym	431
4.3. Model mieszanym o zwiększonej kontrydiktoryjności	434
4.4. Synteza	435
5. Etapy zastosowania mechanizmu oceny dopuszczalności dowodów.....	438
5.1. Ocena atomistyczna dowodów w modelu anglosaskim.....	438
5.2. Ocena holistyczna dowodów w modelu kontynentalnym	440
5.3. Synteza	446
6. Konsekwencje zastosowania mechanizmów oceny dopuszczalności dowodu.....	452
6.1. Skutki nielegalności dowodu w prawie anglosaskim	453
6.2. Skutki nielegalności dowodu w modelu kontynentalnym	459
6.3. Skutki nielegalności dowodu w modelu mieszanym o zwiększonej kontrydiktoryjności	473
6.4. Synteza	477
7. Źródła niedopuszczalności w niewiarygodności i nieistotności dowodu.....	479
7.1. Nieistotność i niewiarygodność dowodu w prawie anglosaskim.....	479

7.2. Nieistotność i niewiarygodność dowodu w prawie kontynentalnym	482
8. Podsumowanie	486
Podsumowanie	497
Bibliografia	523

WSTĘP

W każdym państwie można wyróżnić odrębny model normatywny procesu karnego, różniący się od modelu zastosowanego w innych państwach¹. Na dany model postępowania karnego składają się określone komponenty, którymi są (w znacznym uproszczeniu) poszczególne instytucje procesowe, czyli przyjęte w konkretnym kształcie rozwiązania odnoszące się do określonej sytuacji procesowej, zasady procesowe oraz funkcje wykonywane przez dany organ. Zawsze gdy pokusimy się o opisywanie modelu, konieczne jest podjęcie decyzji – zwykle subiektywnej – który zestaw podstawowych komponentów jest kluczowy dla opisanego modelu. Są to zwykle instytucje, których omówienie uważa się za niezbędne dla charakterystyki danego systemu procesowego, tworzące zarazem pewną uporządkowaną całość.

Poszczególne instytucje składające się łącznie na określony model procesu muszą być ze sobą sprzężone. Model procesu to określona całość. Ponieważ muszą one funkcjonować łącznie, sposób ich wzajemnego oddziaływania powinien być harmonijny. Tylko dopasowanie poszczególnych elementów pozwala na zachowanie się układu dynamicznego jako całości. Wynika stąd, że poszczególne komponenty modelu procesu karnego powinny być kompatybilne, czyli zdolne do istnienia w ramach jednej całości, razem, bez problemów i konfliktów. Kompatybilność można też rozumieć jako nie tylko współistnienie, ale współistnienie

¹ Niniejszy projekt badawczy został zrealizowany ze środków przyznanych przez Narodowe Centrum Nauki na podstawie umowy nr UMO-2016/21/B/HS5/02061 na realizację projektu pt. „Kryteria oceny wewnętrznej spójności modelu procedury karnej. Analiza porównawcza”.

harmonijne – co jest już wyższym wymaganiem. W aspekcie procesu karnego dostrzegalna jest zasadnicza różnica między tym, czy instytucje procesowe mogą razem w ogóle istnieć, a tym, czy istnieją one w sposób harmonijny, wspomagając jednocześnie swoje sprawne oddziaływanie.

W niniejszym opracowaniu postawiono pytanie, w jaki sposób łączyć instytucje procesowe, tak aby osiągnąć wewnętrzną spójność modelu procedury karnej oraz by zapewnić, że kształt jednej instytucji procesowej nie będzie stanowił przeszkody w funkcjonowaniu innej. Jeśli na model składają się elementy stanowiące – niczym układanka – spójną całość, to wyjęcie lub dołożenie elementów spoza tego modelu może spowodować, że nie będzie on funkcjonował skutecznie. Przykład hipotetycznej sprzeczności celów poszczególnych instytucji procesowych podaje S. Waltoś, wskazując, że niespójny będzie model procesu, w którym wprowadzono pełną kontradiktoryjność postępowania dowodowego (w sposób nieunikniony prowadzącą do wydłużenia czasu trwania tego postępowania), nie zezwalając na zawieranie jakichkolwiek porozumień procesowych². Długość postępowania sądowego, które będzie musiało być prowadzone w każdej sprawie, w której wszczęto postępowanie karne, spowodowałyby szybko zalanie sądów wielką liczbą długotrwałych postępowań. Na tym przykładzie można wskazać kryterium spójności: w razie przyjęcia pełnej kontradiktoryjności rozprawy konieczne jest jednoczesne wprowadzenie efektywnie działającej instytucji porozumień procesowych. Drugą perspektywą i jednocześnie cel analizy to wpływ jednych rozwiązań procesowych na drugie, a więc skutki zastosowania konkretnych instytucji procesowych w określonym kształcie dla przebiegu procesu karnego. Nie można analizować instytucji procesowej bez zauważania innych komponentów tego modelu, które sprawiają, że jej ocena może nie być jednoznaczna. Porównywanie instytucji procesowej z innymi, podobnymi, istniejącymi w innych systemach postępowania karnego może wykazać rzetelnie i wiarygodnie sposób jej funkcjonowania i wpływ na inne komponenty modelu procesu karnego jedynie

² S. Waltoś, *Kontradiktoryjna rozprawa główna – sytuacja procesowa stron*, Prok. i Pr. 2015/1–2, s. 196. Podobnie: P. Wiliński, *Zarys teorii konfliktu w prawie karnym*, Warszawa 2020, s. 269–270.

Rozdział I

MODELE PROCESU KARNEGO I ICH KOMPONENTY

1. Metody prowadzenia badań prawnoporównawczych

Tematyka prawa porównawczego staje się coraz częściej obiektem badań naukowych. Dzięki ułatwionej komunikacji między przedstawicielami różnych systemów prawnych i możliwości zdobycia informacji na każdy poszukiwany temat z łatwością można poznać ukształtowanie procesu karnego w innych państwach. Prawo porównawcze doczekało się już obszernej literatury. Najczęściej określa się je jako: „działalność intelektualną w zakresie prawa jako przedmiotu i porównania jako procesu”¹; „systematyczne badania poszczególnych tradycji prawnych i przepisów dokonywane na zasadzie porównań”²; „analizę zależności między systemami prawnymi albo między zasadami więcej niż jednego systemu (...) w kontekście związków historycznych”³. Można się spotkać z opinią, że właśnie to prawo jest samo w sobie metodą prowadzenia badań nad obiektem w postaci prawa⁴. Chociaż jednak prawo porównawcze traktowane jest często jako metoda naukowa⁵ albo jako technika prowadzenia

¹ K. Zweigert, H. Kötz, *An Introduction to Comparative Law*, Oxford 2011, s. 2.

² P. de Cruz, *Comparative Law...*, s. 3.

³ A. Watson, *Legal Transplants: An Approach to Comparative Law*, Athens–London 1993, s. 6–7.

⁴ K. Zweigert, H. Kötz, *An Introduction...*, s. 2.

⁵ J. Sztumski, *Wstęp do metod i technik badań społecznych*, Warszawa 1984, s. 46.

badania naukowych⁶, to najczęściej stanowi ono raczej przedmiot badania, a nie metodę samą w sobie.

Prowadzenie badań prawnoporównawczych wymaga zastosowania określonej metodologii i założeń wyjściowych. By nie prowadzić takich badań w sposób oderwany od kontekstu i chaotyczny, należy przyjąć określoną strukturę rozważań: gdzieś trzeba zacząć porównania i przyjąć ich określony schemat.

Po pierwsze, punktem wyjścia badań prawnoporównawczych musi być dokonanie ustaleń terminologicznych i metodologicznych⁷. Często w doktrynie oskarża się prowadzących tego typu badania o to, że mniej niż przedstawiciele innych dziedzin prawa interesują się metodologią – zadają pytanie, jak coś wygląda, dlaczego tak jest i co z tego wynika, nie opierając się jednak na jednolitej strukturze badań⁸. Dlatego badania prawnoporównawcze powinny być prowadzone w taki sposób, by wyeliminować chaos z porównań i przypadkowość doboru instytucji procesowych; należy zbudować system porównywania, strukturę badawczą. W przypadku niniejszego opracowania przyjęcie określonej metody badawczej opierało się na dwóch poziomach analizy.

Pierwszy poziom bazował na operowaniu modelami procesu karnego – model idealny (teoretyczny) oznaczał strukturę teoretyczną, do której porównujemy wybrane modele normatywne procesu karnego funkcjonujące w określonych państwach. Przydatne dla celów analizy było także posiłkowanie się koncepcją tradycji prawnej, która w dziale badań prawnoporównawczych nad procesem karnym grupuje państwa przypisane do danego modelu idealnego procesu, opierając się na koncepcie historycznego kształtowania się porządków procesowych. Na podstawie tego modelu idealnego zbudowane są konkretne modele normatywne sześciu analizowanych systemów prawnych.

⁶ A. Watson, *Legal Transplants...*, s. 1.

⁷ Zob. M. Rodzynkiewicz, *Modelowanie pojęć w prawie karnym*, Kraków 1998, s. 11.

⁸ Zob. np. P. Roberts, *Faces of Justice Adrift? Damaška's Comparative Method and the Future of Common Law Evidence* [w:] *Crime, Procedure and Evidence in a Comparative and International Context. Essays in Honour of Professor Mirjan Damaška*, eds. J.D. Jackson, M. Langer, Oxford 2008, s. 297.

Drugi poziom analizy stanowiło badanie konkretnego modelu normatywnego. Przedstawiono poszczególne komponenty danego modelu normatywnego, które funkcjonują we wzajemnym powiązaniu i wywierają na siebie konkretny wpływ. Wybór instytucji i rozwiązań podlegających porównywaniu opierał się na analizie funkcjonalnej (problemowej⁹), zgodnie z którą porównuje się instytucje spełniające te same funkcje i odnoszące się do tych samych problemów i skutków zastosowania danej instytucji procesowej. Został więc dokonany wybór określonego, kluczowego dla rozprawy problemu prawnego związanego z określoną zasadą albo instytucją procesową. Następnie opisano ten problem w powiązaniu z innymi rozwiązaniami funkcjonującymi na rozprawie. Analiza została przeprowadzona zgodnie ze schematem omawiania odrębnie rozwiązań normatywnych państw przynależących do trzech modeli idealnych: anglosaskiego, kontynentalnego oraz mieszanego o zwiększonej kontradymorfijności. Wynikiem tej analizy odnoszącej się do konkretnego problemu badawczego stała się – zarówno po każdym opisanym komponencie, jak i całości zaprezentowanego problemu prawnego oraz jego skutków – krytyczna ewaluacja wyników tej analizy. Niektóre rozwiązania mogą się wydawać lepsze lub gorsze – jednak to nie taka ewaluacja mogła stać się wynikiem prowadzonej analizy. Założeniem prawa porównawczego powinno być opisywanie, a nie wartościowanie. Ewaluacja wyników oznaczała więc przedstawienie wniosków co do tego, które rozwiązania procesowe w obrębie danego modelu idealnego (w ramach trzech rozważanych) i normatywnego są ze sobą spójne, a które nie są, i czy wypełniają swoje modelowe założenia.

Po drugie, w ramach badań prawnoporównawczych należy badać ukształtowanie i funkcjonowanie każdej instytucji procesowej na gruncie określonego środowiska innych instytucji procesowych i obowiązujących zasad procesowych. Wyjęcie poszczególnych instytucji procesowych z różnych systemów prawnych i traktowanie ich jak

⁹ Tak K. Zweigert, H. Kötz, *An Introduction...*, s. 10 i 34. Autorzy opierają się na założeniu, że każdy system prawny mierzy się z takimi samymi wyzwaniem, a jednak odpowiada na nie odmiennie. Odnalezienie tych funkcjonalnych odpowiedników wymaga zaś „zarówno wyobraźni, jak i dyscypliny”, a także wyzwolenia się z okowów myślenia kategoriami własnego systemu prawnego.

gotowych produktów nie zawsze jest możliwe. Każdy system posiada swoją wewnętrzną spójność¹⁰, a także kieruje się określoną wizją sprawiedliwości¹¹. Oderwanie instytucji procesowej od całego systemu postępowania karnego czy też kultury prawnej może prowadzić do błędnej interpretacji i – co za tym idzie – błędnego jej zastosowania. Już M. Damaśka wskazał, że otoczenie instytucjonalne i cele polityczne realizowane przez wymiar sprawiedliwości są kluczowe dla zrozumienia konfiguracji instytucji procesowych i przyjętych w danym systemie prawnym rozwiązań. Przede wszystkim powinno się oceniać instytucje procesowe w środowisku, w którym funkcjonują, czyli z perspektywy pozostałych rozwiązań w danym modelu procesu karnego. Tylko tak prowadzona analiza pozwoli na ocenienie prawdziwego wpływu jednych instytucji procesowych na drugie. Analizie danej instytucji powinna towarzyszyć zawsze refleksja na temat tego, dlaczego jest ona w określony sposób skonstruowana i wyjaśnienie funkcji, jaką pełni w danym modelu idealnym i normatywnym. Następnie można zadawać sobie pytanie – co jest bardzo kuszące – jak powinno się ukształtować daną instytucję procesową w przyszłości, by osiągnąć w sposób najpełniejszy jej cele tudzież cele całego procesu karnego. Tak więc cel poznawczy badań (czyli przekazywanie wiedzy o istniejących w innych państwach rozwiązaniach procesowych) prowadzi do celu praktycznego, z którym jest też powiązany, możliwe jest bowiem wykorzystanie istniejącej wiedzy do wprowadzania zmian w przepisach procesowych.

¹⁰ Można uznać, że w doktrynie prawa polskiego rozważania na ten temat rozpoczęł M. Cieślak, *Model polskiego procesu karnego na tle niektórych innych systemów na kontynencie europejskim* [w:] Marian Cieślak, *Dzieła wybrane*, red. S. Waltoś, Kraków 2011, s. 317 i n. oraz M. Cieślak, *Polska procedura karna. Podstawowe założenia teoretyczne*, Warszawa 1984, s. 211; A. Wąsek, *Europejski modelowy kodeks karny* [w:] *Nowe prawo karne procesowe. Zagadnienia wybrane. Księga ku czci Wiesława Daszkiewicza*, red. T. Nowak, Poznań 1999, s. 160. Podobnie: K. Luderssen, *Overview of Different Types of Procedure from a German Point of View* [w:] *Strafjustiz im Spannungsfeld von Effizienz und Fairness. Konvergente und divergente Entwicklungen im Strafprozessrecht*, eds. A. Eser, C. Rabenstein, Berlin 2004, s. 20.

¹¹ Wykorzystano częściowo rozważania prowadzone w tekście: H. Kuczyńska, *O modelowym podejściu do postępowania karnego*, „Przegląd Sądowy” 2017/4, s. 12, także w: *Model oskarżenia przed Międzynarodowym Trybunałem Karnym*, Warszawa 2014, s. 364–365.

W badaniach prawnoporównawczych kryje się wiele pułapek metodologicznych, trzeba więc jednocześnie zrozumieć ograniczenia prowadzenia takich badań. Prawo porównawcze nie może się ograniczać do opisywania i porównywania (zwykle obcych systemów prawnych w perspektywie własnego). W ten sposób badania porównawcze stają się powierzchowne i w rezultacie nie opisują prawdziwej istoty danej instytucji¹². Powinno się więc zacząć opis od znalezienia problemu badawczego, a następnie odnaleźć i objaśnić podejście do tego problemu w więcej niż jednym systemie prawnym. Pewnego rodzaju pułapkę stanowi też błędne tłumaczenie i na podstawie podobnej nazwy wnioskowanie o tożsamości danej instytucji. Kolejne niebezpieczeństwo to znajdowanie podobieństw i odkrywanie znaczeń tam, gdzie ich nie ma, dostrzeganie wspólnego wzoru w systemach. Inna pułapka wynika z całkowitej swobody co do tego, co z czym porównujemy: „Na akademika zajmującego się prawem porównawczym bogowie zesłali najcenniejszy dar: dar wolności”¹³ – każdy badacz może wybrać dowolnie, co zbada, w jakim zakresie i w jakim celu. Na ten problem zwracał uwagę już M. Cieślak, pisząc, że każdy badacz może dowolnie decydować, co stanowi kwestię istotną, a co nieistotną¹⁴. W rezultacie prawo porównawcze często traktowane jest dość luźno, zarówno jako metoda, jak i jako narzędzie użyteczne dla wielu celów naukowych.

Jednocześnie nie sposób nie dostrzec oczywistych zalet badań prawnoporównawczych i z uwagi na możliwe w nich pułapki w ogóle z nich zrezygnować. D. Nelken twierdził, że celem takich badań jest zazwyczaj zaobserwowanie w innych systemach prawnych rozwiązań, które mogłyby usprawnić własny system. W rezultacie można zapożyczyć efektywnie działającą instytucję procesową z nadzieją, że będzie ona równie efektywna we własnym systemie, że będzie w stanie wypełnić jego cele i założenia, wartości, których społeczeństwo upatruje w wymiarze sprawiedliwości karnej¹⁵. Poprzez rozwijanie wiedzy o innych możliwych

¹² A. Watson, *Legal Transplants...*, s. 5 i 10. Zwraca na to uwagę również E. Billis, *Die Rolle des Richters...*, s. 4–5.

¹³ Cyt. za: A. Watson, *Legal Transplants...*, s. 13–14 oraz 18 i cytowana tam literatura.

¹⁴ M. Cieślak, *Model polskiego procesu...*, s. 317.

¹⁵ D. Nelken, *Comparative Criminal Justice*, London 2010, s. 12.

Książka przedstawia jeden z najbardziej kluczowych i aktualnych problemów procedury karnej – wybór między inkwizycyjnością a kontradiktoryjnością modelu rozprawy głównej. Omówiono w niej nie tylko kształt normatywny wybranych instytucji procesowych, lecz także przybliżono dyskusję w doktrynie poszczególnych państw dotyczącą efektywności i zasadności danego rozwiązania. Poddano również analizie konsekwencje określonego ukształtowania procedury karnej.

W opracowaniu omówiono ukształtowanie modelu rozprawy głównej w procesie karnym w Polsce, we Francji, w Niemczech, Anglii, Stanach Zjednoczonych i we Włoszech. Przedstawiono w nim, jak dane rozwiązanie procesowe funkcjonuje w określonym otoczeniu prawnym i jakie są konsekwencje przebiegu i zasad prowadzenia rozprawy w porównaniu z modelem polskim.

Publikacja jest przeznaczona dla prawników, w szczególności adwokatów, radców prawnych, sędziów, a także pracowników naukowych.

„Autorką monografii jest bardzo wybitna znawczyni prawa karnego międzynarodowego, współczesnego prawa karnego procesowego obowiązującego za granicą oraz prawa procesowego karnego na terenie Unii Europejskiej, autorka m.in. ciekawej książki (w j. angielskim) o modelu skargowym procedury stosowanej przed Międzynarodowym Trybunałem Karnym (...).

Recenzowana rozprawa napisana została w oparciu o metodę operowania modelami. Podejście to przyjęło się w polskiej teorii procesu już w 1968 r. i obecnie stało się prawie że klasyczną metodą badania instytucji prawa (używam tego słowa w znaczeniu tradycyjnym wywodzącym się jeszcze z kodyfikacji Justyniana). (...) Autorka przygląda się bacznie najpierw fundamentalnym pojęciom dla rozprawy – kontradiktoryjności i inkwizycyjności, opisuje starannie rolę zasad związanych z tymi pojęciami. Działanie zrozumiała, od wyjaśnienia kwestii tu pojawiających się było możliwe przystąpienie do analizy wyodrębnionych modeli”.

Z recenzji prof. dr. hab. Stanisława Waltosia

Hanna Kuczyńska – doktor habilitowany nauk prawnych; profesor nadzwyczajny w Zakładzie Prawa Karnego Instytutu Nauk Prawnych PAN i członek Centrum Badań nad Międzynarodowym Prawem Karnym INP PAN; od 2005 r. specjalistka w Izbie Karnej Sądu Najwyższego; ukończyła aplikację prokuratorską; stypendystka Instytutu Maxa Plancka; autorka licznych publikacji z zakresu międzynarodowego i unijnego postępowania karnego, polskiego i porównawczego postępowania karnego, w tym monografii *The Accusation Model Before the International Criminal Court* (2016), *Wspólny obszar postępowania karnego w Unii Europejskiej* (2008) oraz wielu artykułów naukowych.



9788382862850 W01P01

ISSN 1897-4392
ISBN 978-83-8286-285-0



9 788382 862850

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA: 801 04 45 45

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL

WWW.PROFINFO.PL

Kup e-book i czytaj
w aplikacji Smarteca

